

Konrádova statuta

1189, léto (1229, 17. březen)

Za účasti předních knížecích družiníků v Sadské v létě roku 1189 vyhlásil kníže Konrád II. Ota soubor právních norem, jež představují významnou kodifikaci českého středověkého práva. Obsahem Konrádových statut jsou významné reformy v oblasti starého obyčejového práva, zejména v soudnictví. Nejzávažnější částí těchto statut bylo udělení práva dědičné držby statků vznikajících šlechtě. Celkově je tento soubor panovníkových nařízení a příkazů výrazem snahy vytvořit určitý model kodifikovaných vztahů v základních oblastech života státu a společnosti, zejména v oblasti vztahů mezi mocí panovníka a šlechtě. Znění Konrádových statut se zachovalo v jejich potvrzení Přemyslem Otakarem I. pro brněnské údělné knížectví z r. 1229.

Ve jménu Svaté a nedílné trojice amen.
Otakar, který je také [jmenován] Přemysl, z boží milosti král Čechů, županům a všem urozeným i lidu [veřejnosti] brněnské oblasti navěky. Slušnosti odpovídá a přísluší královské výsosti i cti, aby všemi způsoby se dbalo a podporovalo, aby nikdo nebyl postihován proti řádu práva, nýbrž aby jednomu každému byla ještě práva nezkráceně zachována; dbalostí práva totiž se i udržuje čest a sláva na tomto světě i se od Boha dává duši odměna ve vlasti nebeské. Aby pak ta práva, která byla stanovena, dříve od našich předchůdců, jako od dobré paměti vévody Konráda a od jiných, a pak od nás v celé brněnské oblasti, v průběhu doby od nikoho z lidí ne-

mohla býti změněna, nýbrž na věky aby zůstala stálá a pevná, necht' ví jak přítomný věk tak po něm následující budoucnost, že my po pečlivém jednání s věrnými našimi župany českými a stejně i moravskými, chtějíce, aby ode všech věčně byla neporušeně zachovávána, práva stanovíme takto:

Čl. 1/ Všechny nemovitosti, které urození muži jak vyšší, tak nižší za času vévody Konráda drželi, dodnes beze sporu spravedlivě a pokojně, necht' drží nadále v dobrém pokoji a míru.

Čl. 2/ Žádný komorník necht' nikoho nepohánět, leč za bezpečného svědectví těch, jichž se to týká, a zvláště každý z nich má vzít s sebou posla kastelánova a dále soudcova, nad to dva řádné muže z okolních vesnic; a jestliže komorník kráčí sám druhý nebo třetí bez poslů úředníků, nikdo neodpovídá za to, je-li zabit.

Čl. 3-4/ Byl-li by zloděj u některého urozeného nebo u někoho, čí je vesnice, a [ten] by jej odevzdal soudu, všechno jmění necht' je jeho a hrdlo zlodějovo budiž dáno v moc knížete.

Nadto chytí-li se zloděj v některém místě a pověsí-li se, všechno, co měl, je knížecí kromě plodin, jež dotud zůstaly na poli.

Čl. 5/ Co se nazývá nárok, to nemá být, leč kde je známo, bezpečným svědectvím, že pozbyl svého majetku, ledaže by se to přihodilo v lese nebo v nějakém skrytém místě, nebo nějakému cizinci a dříve než se připustí, má býti učiněno oznámení soudu, jichž se to týká, totiž soudci, kastelánovi a ostatním.

Čl. 6/ Když některý chudý přijde a žaluje ve vlastní věci, necht' se mu naprosto neodnímá oděv.

Čl. 7/ Žádný sok ať nikoho neobviňuje, leč by škoda byla známa s bezpečným svědectvím sousedů; a bude-li sok usvědčen, necht' je kamenován za svědectví obecného tržiště.

Čl. 8/ Když má někdo podstoupit soud vody, ať jej nikdo nespouští na vodu leč duchovní a jeho pomocník; jestliže by mu Bůh pomohl, ať dá soudci dva denáry a duchovnímu 14; jestliže by se svlékl a nechtěl soud podstoupit, ať zaplatí kaplanovi 7 denárů a bábě dva.

Čl. 9/ Jestliže by některý urozený muž a ne druh měl proti sobě nárok, ať za něho podstoupí soud služebník, a kdyby úspěšně neprošel, zaplatí za něho 200 denárů.

Čl. 10/ Když se vede to, co se nazývá svod, má býti přítomen posel kastelána, soudce, vladaře a komorníka a jeden nebo dva z onoho sousedství a nad tři ať se nevodí, nýbrž na třetím ať se zůstane stát; a bude-li usvědčen, ať odevzdá 200 denárů do knížecí komory a učiní zadost tomu, kdo se nazývá pšovod.

Čl. 11/ Kdyby někdo tajně uzmul koně, kobyly nebo býky, krávy či některé [jiné] větší věci, velikost škody ať se odhadne s bezpečnou vírou a přísahou těch, jimž je svěřena pravomoc a podle toho necht' se připustí žalobcové.

[45]

Čl. 12/ Zloději ať jsou trestáni rovným trestem jako jejich společníci a nadřzovači.

Čl. 13/ Také to, co se nazývá slubní súd, ať mají mezi sebou svobodně a volně; totiž o koze a o ovci a ostatních takových věcech, mimo krávu, býka, koně a jiné věci větší.

Čl. 14-15/ Jsou-li tajně uzmuty některé věci, oděv nebo jiné takové, to ať se soudu neoznamuje, avšak je-li tajně uzmut býk nebo dobytče, to ať se soudu oznamuje.

A když je někdo zraněn přicházející z trhu nebo odjinud, to ať se soudu oznamuje.

Čl. 16/ Když je při krádeži nějaký urozený muž chycen a oběšen a nemá potomstvo, jeho nemovitosti spadnou na krále, i jestliže je někdo chycen při krádeži zjevné; jeho žena má třetinu.

Čl. 17/ Kterýkoli urozený či sedlák by někoho zabil, ať zaplatí soudu 200 denárů a jím ať odejde a žádá o milost a jeho žena ať sedí [doma] klidně a beze škody.

Čl. 18/ Kdyby někdo neměl syny nebo syna a měl dcery, na tyto nechť připadne dědictví stejným způsobem; kdyby ani jich nebylo, dědictví nechť připadne nejbližším účastníkům nedílu [„dědicům“].

Čl. 19/ Jsou-li někomu tajně uzmuta dobytčata nebo lidé z čeledi či ukradeny včely, má podstoupiti soud železa, to jest radlic.

Čl. 20/ Dále, jestliže někdo by byl oloupen výbojem, ať označí za pachatele koho chce a jako pachatele hrdosti ať jmenuje koho chce, a staré zvyklosti ať jsou zachovány.

Čl. 21/ Kdo by přešel celní čáru, aniž dostal od celníka povolení a aniž zaplatil clo, ať se netrestá jinak než dvojnásobnou celní povinností a kromě toho ať zaplatí pokutou 60 denárů.

Čl. 22–23/ Jestliže někdo pozná vlastního koně, jak táhne nějaký vůz, ať za vůz a za věci na něm neplatí víc než 60 denárů.

A kdyby někdo koně našel zraněného u někoho, ať si koně neosobuje soudce, nýbrž spokojí se jen 60 denáry.

Čl. 24/ Bude-li někdo pohnán a na soudě obdrží své právo, ať neplatí ani vřez ani pohončie, nýbrž jen dva denáry, což se domácím jazykem jmenuje pomocné.

Čl. 25/ Na obecné volání, které se lidovým jazykem nazývá nestojte, není nikdo povinen běžet, ledaže by to chtěl udělat z vlastní vůle.

Čl. 26/ Jestliže je někdo obeslán k soudu pro vlastní věci movité či nemovité, tento majetek, o němž je pře, ať si neosobuje k držbě ani soudce ani vladař pána země, nýbrž ten, kdo je pro tento majetek obeslán, ať jej klidně drží, dokud tuto při nerozhodne nález.

Čl. 27/ Kdyby stopy věci z krádeže mizely u nějaké vesnice, tato vesnice ať se nijak netrestá z podnětu této krádeže.

Čl. 28/ Mimo to nikdo z těch, kdož hlídají les, nemá nikoho obírat na cestě nebo na tržišti, než ať jej obere tenkrát, když jej najde, jak seká strom; k tomu soudce ať nikdy nenalézá na [pokutu] 300 denárů, nýbrž na 60.

Čl. 29/ Dále, soudce nikdy nemá soudit sám, nýbrž v přítomnosti kastelána nebo několika urozených; a když soudí vladař nemá chodit na radu ven ze soudu, nýbrž nechť soudí zasedaje s vojáky [= hradskými družiníky].

[46]

Čl. 30/ Když je čas, aby se šlo soudit, a jsou všichni na místě a vladař nechce jít, nechť soudí soudce s vojáky [= s členy hradske družiny].

Čl. 31/ A soudce nebo vladař nechť konají soud vždy z rána a nikdy v hodině odpolední.

Čl. 32/ Když je někdo zabit na cestě, ať je to člověk šlechtice či soudce či vladaře, je tu velký zmatek, podle obyčeje se tu přinášívají peníze, zlato a stříbro; ten, kdo žaluje a pán [zabitého] má přísahat na ostatky svatých.

Čl. 33/ Jestliže by někdo byl pohnán pro dluh a nestál k soudu při prvním roku, nechť je prodán [= přiřčen věřiteli za dluh], ledaže by mohl prokázat zákonnou překážku, [pro niž k soudu nepřišel].

Čl. 34/ Nad to nikdo z lidí patřících urozeným, kdo jde v nějakém posláním nebo ve vlastní věci či k soudu, nikdy ať neplatí na novém clu, ovšem na starém ano.

Čl. 35/ K soudu nechť se nikdo nedostavuje, leč by byl podle práva před tím ve svém sídle pohnán.

Čl. 36/ Nad to jestliže králův vladař bez soudu někomu něco zabaví, král nechť to napraví svým právem; jde-li o vladaře komorníkova, ať zaplatí hřivnu zlata, jde-li o pána, nechť pozbude úřadu.

Čl. 37/ Mimo to souboj, který se domácím jazykem nazývá kyj, nechť se koná pouze s cizinci.

Čl. 38/ V tom všem činí výjimku výsady zbožných mužů, knížaty udělená a práva kleriků s kostelními nadáními, jimiž se řídí podle práva kanonického.

Čl. 39/ K tomu všichni společně nechť mají krčmy.

Listinný originál, jímž Přemysl Otakar I. 17. března 1229 v Brně potvrdil Konrádova statuta, uložen v Moravském zemském archivu v Brně, G 1, č. 176. Listinu vydal A. Boček in: Codex Diplomaticus et epistolaris Moraviae, II, Olomouc 1839, s. 209–212. Latinský text i použitý český překlad V. Vaněčka in: PRAMENY K DĚJINÁM STATU A PRAVA V ČESKOSLOVENSKU, (vyd. V. Vaněček, K. Malý a kol.), Praha 1967, s. 40–48.